

Baťa w Polsce

Poszukując śladów Tomasza Baty w Polsce należy udać się w pierwszym rzędzie do Chełmka na pograniczu Małopolski i Śląska. Tam w 1931 roku Tomasz Baťa rozpoczął budowę fabryki obuwia oraz osiedla mieszkaniowego dla pracowników. Lokalizacja fabryki Baty w Chełmku podyktowana była między innymi możliwością zakupu tanich gruntów, tanią siłą roboczą, dogodnością komunikacyjną (droga z Krakowa na Śląsk i dwie spławne rzeki: Wisła i Przemsza) oraz tym, że przez miejscowość tę od roku 1856 wiodła trasa wiedeńskiej linii kolejowej, łączącej Wiedeń z Lwowem¹. Inwestycja ta sprawiła, że Chełmek rozwinął się, a liczba jego mieszkańców podwoiła się w okresie pięciu lat od momentu jej rozpoczęcia.

Powstała w ten sposób fabryka obuwia funkcjonowała pod zarządem czeskim do 1940 roku, kiedy to przejęli ją Niemcy. W 1945 roku uciekający przed Rosjanami Niemcy powierzyli fabrykę kilkunastu pracownikom polskim i w lutym 1945 roku dzięki ich entuzjazmowi z powrotem ruszyła produkcja. W roku 1946 zarządzeniem Ministra Przemysłu fabryka została upaństwowiona od 1947 roku.

Produkcja i zatrudnienie w fabryce obuwia Baťa w Chełmku w latach 1932-1946

Rok	Produkcja obuwia w tys. par	Zatrudnienie
1932	580,0	521
1933	1057,4	751
1934	1516,8	890
1935	1536,4	1219
1936	1684,5	1256
1937	2140,8	1343
1938	2260,0	1669
1939	1987,2	1656
1940	2177,9	
1941	3233,7	
1942	3920,7	
1943	3917,5	2835
1944	2557,3	
1945	1079,3	1896
1946	2129,3	2189

Źródło: Siekiera T.: Baťa – organizacja i zarządzanie. Centralne Laboratorium Przemysłu obuwniczego, Kraków 1995, s. 46, tab. 4

¹ Por. Siekiera T.: Baťa – organizacja i zarządzanie. Centralne Laboratorium Przemysłu obuwniczego, Kraków 1995, s. 39

Od roku 1959 fabryka funkcjonuje jako przedsiębiorstwo wielozakładowe pod firmą Południowe Zakłady Przemysłu Skórzanego. W latach 1990-1995, a więc w okresie restrukturyzacji gospodarki polskiej, fabryka również przechodzi okres restrukturyzacji i następuje ponowne przekształcenie jej w spółkę akcyjną ze znaczącym udziałem kapitału prywatnego. Od dnia 27 czerwca 2003 roku ogłoszona zostaje upadłość PZPS Chełmek S.A.

Pozostaje pytanie: co zostało w Polsce po dziele genialnego menedżera Tomasza Baty?

Można na to pytanie odpowiedzieć, że oprócz terenów fabrycznych, w których ulokowały się małe prywatne firmy obuwnicze oraz osiedli mieszkaniowych, które zachowały typowy Bałowski charakter pozostała myśl tego geniusza zarządzania, która wyprzedzała znacznie swój czas.

Tomasz Bała reprezentując w praktyce humanistyczne podejście do procesów organizacji i zarządzania stał się kontynuatorem myśli prekursorów nauki o zarządzaniu – Fryderyka Winsłowa Taylora z jego podejściem materialno-technicznym oraz Henryka Fayola z jego podejściem psychologicznym do procesu zarządzania².

System zarządzania Baty zawierał, a były to przecież lata 30-te XX wieku, wszystkie elementy współczesnego zarządzania, a więc:³

- angażowanie aktywności wszystkich członków organizacji,
- doskonalenie osiągnięć,
- ocenianie,
- przeprowadzanie benchmarkingu,
- integrowanie,
- tworzenie zespołów,
- definiowanie jakości z punktu widzenia klienta,
- formowanie ludzi,
- planowanie,
- angażowanie do współpracy dostawców,
- skracanie cyklu działania,
- tworzenie wizji przyszłości,
- tworzenie wartościowych strategii,
- myślenie systemowe,

---

² Trzcieniecki J., Teczek J.: Elementy teorii organizacji i zarządzania. Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa, Katowice 2003, s. 16

³ Brilman J.: Nowoczesne koncepcje i metody zarządzania. PWE, Warszawa 2002, s. 463

- wiązanie przyjętego podejścia z wynikami,
- uprawomocnianie współpracowników (empowerment),
- tworzenie systemów,
- osobiste angażowanie się,
- upraszczanie.

Tomasz Baťa był także prekursorem nowoczesnych metod zarządzania takich jak: Total Quality Management, produkcja Just in Time, reengineering, procesowa organizacja przedsiębiorstwa, zarządzanie zmianami i tworzenie łańcucha wartości. Poprzez kreowanie wartości dla klienta, kształtowanie polityki cenowej, wykorzystanie różnych form promocji i reklamy, innowacyjność w rozwoju produktu⁴ był On także prekursorem nowoczesnego marketingu.

Są to idee, które byli pracownicy PZPS Chełmek S.A uznali za dziedzictwo, które należy ocalić i chronić, więc utworzyli i zarejestrowali w roku 1993 w Chełmku stowarzyszenie pod nazwą Klub Idei Tomasza Baty. Celem tego klubu jest propagowanie wśród społeczności chełmeckiej wzniosłych idei pioniera obuwnictwa w świecie, Tomasza Baty, utrzymywanie kontaktów z podobnymi klubami w Republice Czeskiej i na Słowacji oraz wydawanie własnego biuletynu propagującego wśród społeczności bałowskiej idee organizacji pracy, jej strony społecznej, socjalnej i wykształcenia zawodowego pracowników.

17 czerwca 2006 roku w Chełmku został uroczysto otwarty i oddany do użytku budynek Domu Pamięci Baty, w którym w grudniu tego roku otwarta zostanie izba pamięci Baty. Budowa tego obiektu została dofinansowana ze środków Unii Europejskiej.

Podsumowując można stwierdzić, że pozostało po Bacie w Chełmku to co najtrwalsze, czyli budynki fabryczne i mieszkalne i to co najbardziej ulotne, czyli idee i myśli.

Literatura:

- Brilman J.: Nowoczesne koncepcje i metody zarządzania. PWE, Warszawa 2002
 Lednický V.: Hornické aktivity podniku Baťa, a.s., Zlin. Vysoka škola báňská – Technická univerzita, Ekonomická fakulta, Ostrava 2004
 Siekiera T.: Baťa – organizacja i zarządzanie. Centralne Laboratorium Przemysłu obuwniczego, Kraków 1995
 Trzcieniecki J., Teczek J.: Elementy teorii organizacji i zarządzania. Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa, Katowice 2003

---

⁴ Lednický V.: Hornické aktivity podniku Baťa, a.s., Zlin. Vysoka škola báňská – Technická univerzita, Ekonomická fakulta, Ostrava 2004, s. 6

Autor:

Jacek Pyka

Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfanteo

40-659 Katowice, Polska

ul. Harcerzy Września 3

Tel. 0048 32 3570556, e-mail: jacek@gwsh.pl